

Tekst: René Leverink • Fotografie: ©Jan Scharthman

Toptraject: koninklijke route van vmbo naar hbo

De doorstroom van de theoretische leerweg (tl) van het vmbo naar het vervolgonderwijs blijft een ingewikkelde kwestie. Dat komt mede door de ambigue plek van de opleiding in het Nederlandse onderwijslandschap. Vmbo-tl is voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs, maar kent uitsluitend algemeen vormende vakken. De leerweg is een tussenstation naar vervolgonderwijs: mbo of havo. Opleidingen die flink van elkaar verschillen. Hoe bereid je je leerlingen voor op een succesvolle verdere opleidingscarrière? Hoe stel je vast waar hun kansen liggen? Een interessante oplossing is het Toptraject - een doorlopende route tl-mbo-hbo. In Twente al een vertrouwd fenomeen.

Jan Sniekers is namens SLO al jaren actief in projecten gericht op de aansluiting van mavo c.q. vmbo-gl/tl naar het vervolgonderwijs, mbo of havo dus. In verband daarmee vroeg het *Toptraject Twente* SLO een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van een doorlopende route van vmbo via mbo naar hbo. "Essentieel is dat er aan de leerlingen bepaalde eisen worden gesteld om die route af te mogen leggen.

Ze moeten zich kunnen oriënteren op hun toekomst en loopbaan, beschikken over een aantal algemene vaardigheden die uiteindelijk in het hbo onontbeerlijk

zijn, zoals abstract en kritisch denken en zelfstandig leren, functioneel taalvaardig zijn en een zekere beheersing hebben van rekenen en wiskunde. En dat alles in een context waarin zoveel mogelijk gedifferentieerd wordt gewerkt."

Belangstelling

Toptraject Twente is een regionale samenwerking van elf vmbo-scholen, ROC van Twente en Saxion Hogeschool, gericht op een doorgaand leertraject (vmbo-mbo-hbo) voor getalenteerde en praktisch

ingestelde vmbo'ers die via het mbo een hbo-diploma willen halen. Sniekers benadrukt het belang van een sterke keten: "Het is van groot belang de aansluiting tussen de verschillende schoolsoorten goed te regelen. Natuurlijk wordt daar overal in het land al aan gewerkt. Uniek aan dit project is dat het gaat om een zeer breed opgezette samenwerking. Er is dan ook veel belangstelling voor. Allerwegen - politiek, ministerie, onderwijsveld - wordt het Toptraject beschouwd als een manier om leerlingen in het vmbo en mbo meer kansen te bieden, succesvol door te laten stromen en tussentijdse uitval tegen te gaan."

Op weg naar het hbo

Een van de deelnemende scholen is de bovenbouwlocatie van VMBO De Spindel in Hengelo. Vincent Schenke (leraar maatschappijvakken) is coördinator van het Toptraject, dat volgens hem uitstekend past bij de voor zijn school (ongeveer zeventig leerlingen) kenmerkende kleinschaligheid: "Onze kracht is de aandacht voor de individuele leerling. Juist ook de leerling die er bovenuit steekt. Die meer aankan en met recht mag anticiperen op een toekomst in het hoger beroepsonderwijs. In leerjaar 3 zitten alle leerlingen in het Toptraject. Aan het eind van dat jaar vindt de selectie plaats welke leerlingen in leerjaar 4 kunnen doorgaan met het Toptraject. Ze moeten een goed niveau hebben in Nederlands en wiskunde, zich een eerste beeld hebben gevormd over hun loopbaan en toekomst en een eerste ontwikkeling hebben doorgemaakt in de beheersing van een aantal algemene vaardigheden. Ook moeten ze een sollicitatiebrief schrijven om hun motivatie voor het Toptraject te laten zien. In leerjaar 4 krijgen ze vervolgprogramma's voor Nederlands, rekenen en wiskunde, loopbaanoriëntatie en algemene vaardigheden, als voorbereiding op de overstap naar het roc, waar het Toptraject doorloopt met weer een aantal aparte programma's, gericht op een succesvol verblijf op het hbo." Schenke legt uit hoe er in het vierde tl-leerjaar als het ware over het mbo heen al naar het hbo gereikt wordt: "Het sectorwerkstuk moet inhoudelijk al richting hbo gaan. Ze moeten een onderdeel schrijven over een beroep op hbo-niveau. Ze lopen een dag mee met een hbo'er. Niet met een mbo'er."

Extra uitdaging

Een van de problemen waar leerlingen in het mbo tegenaan lopen is volgens Schenke dat ze in het voortraject verkeerde keuzes gemaakt hebben: "Sommigen hebben geen idee welke kant ze op willen. Of ze zijn op zich capabel voor een hbo-opleiding, maar hebben in het mbo de verkeerde richting gekozen. Er zijn ook leerlingen die maar voor de havo-route

Algemene vaardigheden in de aansluiting van vmbo-tl naar mbo en hbo

Een van de hulpmiddelen die SLO samen met scholen in het Toptraject ontwikkelde is een helder overzicht van de algemene vaardigheden waarover tl-leerlingen moeten beschikken voor een succesvolle doorstroom naar mbo en hbo.

1. **Samenwerken:** gezamenlijk een doel realiseren en anderen daarbij kunnen aanvullen en ondersteunen (onder meer initiatief nemen, taken verdelen, verantwoordelijkheid nemen voor het groepsresultaat).
2. **Zelfstandig leren:** het kunnen sturen van het leerproces en daarop reflecteren (aanpak en planning, uitvoering van de opdracht bewaken en bijstellen, reflecteren op de gekozen aanpak, etc).
3. **Presenteren:** het effectief en doelgericht kunnen overbrengen van een boodschap in een presentatie (onder andere opbouw, hulpmiddelen, aantekeningen gebruiken).
4. **Abstract en kritisch denken:** doelgericht kunnen analyseren en logisch kunnen redeneren (zoals vragen formuleren, bruikbare informatie zoeken, kiezen en beoordelen op betrouwbaarheid, onderscheid maken tussen feiten en meningen).

kieszen, omdat ze niet weten wat ze willen. Dat is vaak niet de meest motiverende reden. Een intensieve loopbaanoriëntatie had ze misschien op een succesvol en relevant mbo-spoor gezet." Maar het gaat om meer dan het maken van de juiste keuze. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat leerlingen in het reguliere tl-onderwijs te weinig worden uitgedaagd. Sniekers: "Ze geven zelf ook aan dat ze veel meer kunnen dan wat van ze gevraagd wordt. Het Toptraject zorgt voor die gewenste extra uitdaging. We zien bij de deelnemende scholen dat leerlingen 'aangestoken' worden door het Toptraject en aangeven ook graag mee te willen doen." Schenke: "Eerlijkheidshalve moeten we erbij zeggen dat er ook afhakers zijn. Die vonden de druk te groot of ze zien zichzelf uiteindelijk toch niet in het hbo terechtkomen. Dat is dan een in dit verband misschien onbedoeld, maar zeker wel nuttig neveneffect van de serieuze loopbaanoriëntatie die deel uitmaakt van het Toptraject."

Onvermoede talenten

Hoe ziet het leven van een Toptraject-leerling eruit op De Spindel? Schenke: "In het derde leerjaar volgen alle leerlingen het Toptraject. Dat betekent dat zij voor Nederlands, rekenen en wiskunde extra uitdagende programma's krijgen. Daarnaast was tot voor kort elke dinsdag het zesde uur bestemd voor het Toptraject. We noemden het ook wel een 'project in lintvorm'. Het uur werd voornamelijk besteed aan projecten,

< Jan Sniekers

waarin de leerlingen konden werken aan de ontwikkeling van algemene vaardigheden en aan aspecten van loopbaanoriëntatie. Van die opzet zijn we afgestapt, omdat de organisatie ervan lastig was. We hebben nu gekozen voor een aantal projectweken per jaar. Dan brengen de leerlingen de vaardigheden die ze zich in de lessen eigen hebben gemaakt, zoals zelfstandig leren, samenwerken en presenteren, in praktijk om ons te laten zien of ze een Toptraject-leerling zijn. In samenwerking met SLO hebben we twee thema's ontwikkeld: 'CSI', waarbij de leerlingen forensisch onderzoek moeten doen naar een fictieve moordzaak in de school, en het maken van een reisprogramma voor mensen met een lichamelijke handicap. In het kader daarvan gaan we met onze leerlingen onder meer naar MuZIEum in Nijmegen, waar ze ervaren hoe het is om blind te zijn. De leerlingen houden in die week dagelijks een vlog bij over hun ervaringen en belevenissen, wat in feite natuurlijk een manier van presenteren is. Ze werken in groepen van vier, samengesteld op basis van een Kolb-leerstijltest. De groepsleden maken met elkaar een planning van wat ze in de projectweek allemaal moeten handelen. Ze moeten ook zelf één excursie bedenken. Bijvoorbeeld een bezoek aan een bedrijf of een andere instantie, waarmee ze zelf contact moeten opnemen om een afspraak te maken en het doel van het bezoek toe te lichten. Over dat bedrijfsbezoek moeten ze vervolgens weer een Engelstalige flyer maken. Via de elektronische leeromgeving krijgen ze alle benodigde hulpdocumenten en informatie over inhoudelijke eisen, data en deadlines. Het is prachtig om te zien hoe sommige leerlingen in zo'n week talenten laten zien waarvan niemand wist dat ze die hadden - ook zichzelf niet. Dat gebeurt veel sterker dan in gewone lessituaties. De leden van de groep moeten verantwoordelijkheden en taken verdelen. Iemand is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het vullen en bijhouden van hun speciale Facebook-projectpagina.

Die is mede bedoeld om de ouderbetrokkenheid te vergroten. Op die pagina komt ook de vlog die dagelijks door de groep wordt gemaakt. Op de vrijdagmiddag presenteren de groepen hun eindproduct waarin ze een overzicht geven van de ervaringen die ze die week hebben opgedaan. De vorderingen die ze gemaakt hebben op het gebied van de vaardigheden (zie kader) leggen ze vast met behulp van rubrics, die ze op de elo plaatsen en die het uitgangspunt zijn voor het voortgangsgesprek met de begeleider. In de volgende projectweken wordt vervolgens gefocust op de besproken aandachtspunten."

Bekendheid

SLO heeft met het oog op de aansluiting van vmbo-tl naar het vervolgonderwijs met verschillende scholen gewerkt aan de ontwikkeling van speciale programma's voor functionele taalvaardigheid, rekenen/wiskunde en loopbaanoriëntatie. Toen het Toptraject SLO om ondersteuning vroeg op ongeveer dezelfde terreinen is gekozen voor train de trainers-trajecten. Sniekers: "Deze waren gericht op het opleiden van kartrekkers in de school. Daartoe hebben we een aantal bijeenkomsten georganiseerd waarin zowel vo-scholen als mbo en Saxion waren vertegenwoordigd. Daarnaast hebben we samen met een docentontwikkelteam gewerkt aan programma's en materialen voor algemene vaardigheden. Verder is het natuurlijk onze taak bekendheid te geven aan de opbrengsten van dit soort trajecten en te zorgen voor het verspreiden ervan naar de rest van Nederland. We komen binnenkort met een geheel vernieuwde website over de doorstroming vanuit vmbo-tl en in oktober organiseren we samen met het Platform-TI en het Toptraject de conferentie *Kansen bieden, kansen grijpen* over dit onderwerp."

Schenke tekent aan dat het Toptraject-project op zijn school nog in de kinderschoenen staat: "Het is te vroeg om conclusies te trekken over de concrete opbrengst. Onze eerste Toptraject-leerlingen zitten nu op het ROC van Twente, een van onze samenwerkingspartners. We gaan monitoren hoe ze het daar doen. Aan de hand van onze bevindingen en ervaringen zullen we het traject indien nodig aanpassen en optimaliseren. Het is beslist een kwestie van lange adem."

Meer informatie op:

- <http://doorstroomvmbo.slo.nl/>
 - Conferentie Kansen bieden, kansen grijpen: <http://www.slo.nl/agenda/kansen-bieden-grijpen>
 - Toptraject, Stephan van der Voort, c.s.m.vandervoort@saxion.nl, www.toptraject.nl
 - <https://over.rocvantwente.nl/site/scholieren-studenten/alles-over-mbo/toptraject.html>.
- of mail naar Jan Sniekers, j.sniekers@slo.nl